

Zbigniew Zarembski

Nowa ewangelizacja a środki społecznego przekazu : spojrzenie w świetle nauczania Jana Pawła II

Studia Włocławskie 5, 321-333

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. ZBIGNIEW ZAREMSKI

**NOWA EWANGELIZACJA
A ŚRODKI SPOŁECZNEGO PRZEKAZU
Spojrzenie w świetle nauczania Jana Pawła II**

Bogactwo semantyczne terminu „ewangelizacja”, złożoność procesu, który oznacza, oraz różnorodne konotacje nadawane mu w użyciu sprawiają, że trudno jest podać jego ścisłą definicję.¹ Termin ten, w teologii i praktyce Kościoła, spopularyzował Sobór Watykański II. Dokumenty soborowe wielokrotnie używają pojęcia ewangelizacja, oznaczając nim misyjną działalność Kościoła oraz wszelką posługę słowa w Kościele (KK 35; DK 6; DM 10). Papież Paweł VI, w adhortacji apostolskiej *Evangelii nuntiandi*, stwierdza, iż ewangelizacja polega na niesieniu Dobrej Nowiny wszystkim kręgom rodzaju ludzkiego, aby „przenikając je swoją mocą od wewnątrz, tworzyła z nich nową ludzkość” (EN 18).

Ewangelizacja w sensie ścisłym jest pierwszym głoszeniem Jezusa Chrystusa (EN 51). Obejmuje tych wszystkich, którzy nie przyjęli Go jeszcze jako swego Pana i Zbawiciela (RM 44-45). W świetle wspomnianej adhortacji Pawła VI, ewangelizacja obejmuje także tych chrześcijan, którzy pozostają poza zasadami życia chrześcijańskiego, nie znają dobrze podstaw wiary (EN 52) lub raz przyjętej nie praktykują (EN 56). W sensie szerokim mianem ewangelizacji określa się całą działalność Kościoła, stanowiącą kontynuację misji Chrystusa.

Nauczanie Jana Pawła II o ewangelizacji zawarte zostało w encyklice *Redemptoris missio*. Papież podkreśla w niej, że do pełnej realizacji powołania chrześcijańskiego człowiek potrzebuje nauczania o Bogu, który objawia się i daje siebie w Chrystusie (RM 46). Wyjaśnia, że przez ewangelizację należy rozumieć całą rozległą refleksję nad prawdą objawioną.² Ewangelizacja według Jana Pawła II jest rzeczywistością o bardzo szerokim zakresie i dużym znaczeniu. Dlatego Kościół ma coraz pełniej przyswajać sobie i przeżywać powierzone mu orędzie oraz dawać o nim świadectwo, głosząc je wszystkim, którzy jeszcze Chrystusa nie znają (EA 73).³

1. Nowa ewangelizacja źródłem wzrostu wiary

W przekonaniu Jana Pawła II, obecne czasy wymagają od Kościoła nowych działań ewangelizacyjnych.⁴ Dlatego wzywa on cały Kościół do nowej ewangelizacji, to znaczy do głoszenia Ewangelii „zawsze nowej i zawsze atrakcyjnej nowością”; do ewangelizacji prowadzonej z nową gorliwością, nowymi metodami i z zastosowaniem nowych środków (VSpl 106). Nowa ewangelizacja, określana również przez Jana Pawła II jako reewangelizacja, oznacza permanentne ewangelizowanie wciąż na nowo. Nowa ewangelizacja jest głoszeniem Dobrej Nowiny Jezusa Chrystusa wśród tych ochrzczonych, którzy utracili sens żywej wiary i nie uważają się za członków Kościoła, prowadząc życie dalekie od Chrystusa i wskazań Jego Ewangelii (RM 33).

Idea nowej ewangelizacji zrodziła się w kontekście neopogaństwa, szerzącego się zarówno w krajach od dawna chrześcijańskich, jak i w Kościołach młodych. W takiej sytuacji, zwanej przez Papieża „pośrednią”, odkryto i na nowo uświadomiono wszystkim, że trosce o misję *ad gentes* musi towarzyszyć ewangelizacja samego Kościoła. Patrząc na sytuację współczesnego świata, Jan Paweł II stwierdza, że dzisiejsze społeczeństwo, naznaczone skutkami sekularyzmu, neguje istnienie Boga, ogranicza wolność religijną, przypisuje nadmierne znaczenie sukcesowi ekonomicznemu, szerzy hedonizm i materializm, prowadzi nieuchronnie do rozkładu i zaniku zmysłu moralnego oraz utraty wiary (VSpl 106). W takiej sytuacji zlaicyzowane społeczeństwo potrzebuje pilnie nowej ewangelizacji (ChL 34). Jej adresatami, w najszerszym znaczeniu, są wszyscy ludzie, a więc zarówno ci, którzy jeszcze nie słyszeli o Chrystusie, jak i ochrzczeni. W sensie ścisłym adresatami nowej ewangelizacji są ochrzczeni, których wiara osłabła lub wręcz zanikła. Skierowana jest ona do tych, którzy znają chrześcijaństwo powierzchownie lub mają o nim błędne wyobrażenia.⁵ Wreszcie adresatami nowej ewangelizacji są ci chrześcijanie, których wiara nie ma wpływu na ich życie (RM 33). Nauczanie Jana Pawła II nawiązuje do rozróżnienia Pawła VI, który wyróżnił, ze względu na odbiorców, ewangelizację misyjną, pastoralną i powtórna. Ewangelizacja misyjna skierowana jest do niechrześcijan, pastoralna do tych, którzy są już chrześcijanami i swoim życiem pogłębiają związek z Ewangelią, powtórna zaś do tych, którzy już nie są chrześcijanami (EN 51-56).

Jan Paweł II nazwał ewangelizację nową, ponieważ w jego przekonaniu Duch Święty ukazuje nowość słowa Bożego i ożywia ludzi duchowo.⁶ Ta nowość polega również na tym, że nie jest ona związana na stałe z żadną określoną cywilizacją, lecz jest otwarta na wszystkie kultury. Nowa ewangelizacja poszukuje w swoim działaniu nowych dróg, aby dotrzeć z niezmienną Ewangelią do wszystkich ludzi, ożywiając i pogłębiając ich wia-

re.⁷ Papież wyjaśnia, że istotną sprawą nowej ewangelizacji jest także rozwój Kościoła jako wspólnoty, w której więź z Chrystusem owocowałyby i promieniowałyby w postawach miłości, służby i żywej wiary. Tylko tak ukształtowany Kościół może mieć wpływ na współczesnego człowieka i przemieniać całe społeczeństwa (ChL 33).

Ojciec Święty podkreśla, że nowa ewangelizacja nie oznacza nowej Ewangelii. Treść orędzia ewangelicznego pozostaje niezmienna, ponieważ Chrystus jest „ten sam wczoraj, dziś i na wieki” (Hbr 13, 8). Punktem wyjścia nowej ewangelizacji jest przepowiadanie Chrystusa oraz przekonanie, że w Chrystusie odnaleźć można niezgłębione bogactwo łaski (Ef 3, 8). Chrystus jest zbawieniem dla człowieka wierzącego. Zbliżając się do Niego przez wiarę i przez wszczęcie w Jego Ciało, czyli Kościół, można znaleźć odpowiedź na odwieczne, a zarazem wciąż nowe pytania, które stawia tajemnica ludzkiej egzystencji.⁸ Nowość ewangelizacji - według Jana Pawła II - nie wpływa na treść orędzia ewangelicznego, lecz oznacza właściwą odpowiedź na znaki czasu, na potrzeby ludzi i społeczeństw.⁹

Do istoty nowej ewangelizacji należą nowe sposoby jej prowadzenia, zwłaszcza te, które pozwalają lepiej ukochać słowo Boże i odkryć jego moc w życiu. Stąd apel Papieża, aby częściej sięgać po Pismo Święte, czytać je, rozważać i rozumieć, by wskazywać na brak stosowania prawd Ewangelii w życiu codziennym i w otoczeniu.¹⁰ W Jego przekonaniu lektura Pisma Świętego otwiera serce człowieka na przyjęcie słowa Bożego i przyczynia się do spotkania i naśladowania Chrystusa.¹¹ Nowa ewangelizacja - zdaniem Jana Pawła II - stanie się skuteczna tylko wtedy, gdy będzie „głoszeniem na dachach” tego, co wcześniej zostało przeżyte w głębokim zjednoczeniu z Chrystusem (VC 81).

Nowe sposoby ewangelizacji domagają się poszerzenia grona głosicieli słowa Bożego. W świetle nauczania papieskiego, nie można akceptować sytuacji, w której aktywnymi głosicielami słowa Bożego są tylko przedstawiciele hierarchii Kościoła. Nowa ewangelizacja wymaga przebudzenia biernego wciąż laikatu i szerszego zaangażowania go w apostołat słowa Bożego. Prawda o powszechnym powołaniu chrześcijan do głoszenia Ewangelii¹² wymaga zmiany postaw pasterzy Kościoła, jak i zdecydowanej większości ludzi świeckich.

Celem nowej ewangelizacji, według Jana Pawła II, jest rzeczywista odnowa najpierw życia poszczególnych chrześcijan, następnie całego Kościoła, a w konsekwencji także świata. Dlatego nowe metody ewangelizacji powinny prowadzić do autentycznego nawrócenia i odnowy życia chrześcijańskiego. Słowo Boże powinno być dzisiaj tak głoszone, by ludzie na nowo

pojęli sens i znaczenie, jakie ma dla konkretnego człowieka osoba Jezusa Chrystusa oraz wspólnota Kościoła (RM 46).

Nowa ewangelizacja pozwala na nowo ujrzeć nauczycielską posługę Kościoła. Jan Paweł II wymienia ewangelizację jako podstawową działalność Kościoła. Przepowiadane słowo Boże pozwala bowiem ludziom odkryć na nowo, kim jest dla nich Chrystus.¹³ Dlatego Kościół odczuwa nagłą potrzebę nowej ewangelizacji. Nie może uchylać się od głoszenia Ewangelii (ChL 35). W mocy Ducha Świętego przyjmuje i głosi Dobrą Nowinę całemu stworzeniu.

Ojciec Święty jest przekonany, że dążenia i potrzeby religijne nigdy nie gasną w człowieku. Dlatego z nowym zapałem trzeba obudzić jego sumienie i pomóc mu odkryć ponownie korzenie swojej wiary, by zbliżył się do prawdy o swoim istnieniu (ChL 36). Przyjęcie Ewangelii jest jednoznaczne z przyjęciem Chrystusa. Dokonuje się ono na drodze wiary, która jest odpowiedzią całego człowieka na słowo Boże. Wiara umacnia się przez głoszenie i słuchanie Ewangelii. W ten sposób wpływa także na ludzkie życie.¹⁴ Wszystko rozjaśnia nowym światłem i ujawnia Boży zamysł wobec ludzkiego powołania.¹⁵

Kościół, o ile pragnie dobrze realizować misję zleconą mu przez Jezusa Chrystusa, nie może pozostać obojętny lub głuchy na te dobra, które wyznaczają poziom i kierunek współczesnej cywilizacji, nie może pomijać w swojej działalności środków komunikacji, którymi posługuje się człowiek. Środki społecznego przekazu stanowią kanał transmisyjny informacji, treści, nowości, do których przywykł odbiorca współczesny, a także swoiste środowisko, w którym on żyje i wzrasta. W tym też środowisku człowiek powinien usłyszeć Dobrą Nowinę, i uczynić ją treścią swego życia i zanieść ją braciom.

2. Środki społecznego przekazu we współczesnym świecie

Nie ma dziś miejsca na ziemi, do którego nie docierałby wpływ mass mediów. Ten wpływ obejmuje postawy religijne i moralne człowieka, systemy polityczne i społeczne, a także wychowanie (AN 1). Środki masowego przekazu osiągnęły obecnie tak ogromne znaczenie, że dla wielu ludzi są głównym narzędziem informacji i formacji, są przewodnikiem i natchnieniem w zachowaniach indywidualnych, rodzinnych i społecznych (RM 37). Jan Paweł II zauważa, że całe pokolenia chrześcijan wzrastają dzisiaj w świecie środków masowej komunikacji (EA 71). Media stały się niezaprzecanym środkiem, przez który człowiek styka się z zewnętrzną rzeczywistością i przeżywa własną codzienność. Do nich sięgają coraz częściej

młodzi ludzie, ponieważ mają więcej wolnego czasu, a także dlatego, że współczesny rytm życia koncentruje się wokół mass mediów.¹⁶

Naturalną funkcją środków przekazu jest komunikowanie określonej treści. Sama komunikacja jest złożonym procesem międzyludzkiego porozumiewania się. W klasycznej teorii komunikacji każdy akt porozumienia zawiera trzy podstawowe elementy: nadawcę, odbiorcę i kanał przekazu, czyli środek przekazywania informacji, którym mogą być fale akustyczne, fale świetlne, bądź słowa na zadrukowanym papierze.¹⁷ Jan Paweł II dostrzega w procesie komunikacji wpływ treści przekazu na sam przekaz. Z tego względu należy rozbudzać u nadawców poczucie odpowiedzialności, a u odbiorców zmysł krytyczny wobec serwowanych treści.¹⁸

Zadaniem środków społecznego przekazu jest informowanie, kształcenie i dostarczanie godziwej rozrywki. Rola ta wzrasta w związku z postępowaniem technicznym, bogactwem i różnorodnością przekazywanych wiadomości oraz wpływem wywieranym na opinię publiczną. Przez wielu media są dzisiaj określane jako czwarta władza (obok ustawodawczej, wykonawczej i sędziowskiej), a niektórzy dają im nawet pierwszą pozycję w kształtowaniu społecznej rzeczywistości. Wpływ bowiem mediów, zwłaszcza elektronicznych, na osobowość odbiorców, czyli zdecydowaną większość ludzkości oraz na jej życie, jak pokazują różnorodne badania, jest ogromny.¹⁹

Środki społecznego przekazu przede wszystkim ułatwiają porozumienie między ludźmi, ponieważ prowadzą do kontaktów między osobami. Nie powinny one tworzyć masy izolowanych jednostek, prowadzących dialog ze stroną, sceną, małym lub dużym ekranem, lecz mają budować wspólnotę osób, także osób świadomych spotkania z wiarą i kulturą, gotowych urzeczywistnić to spotkanie przez kontakt osobisty.²⁰ Ułatwiają także spotkanie wiary z kulturą. Media mogą i powinny służyć ewangelizacji. Szczególną pomoc niosą one Kościołowi w dziedzinie katechizacji (CT 46), stanowiąc istotny wkład w budowę podłoża kulturowego.²¹

3. Środki społecznego przekazu w działalności ewangelizacyjnej Kościoła

Na epokowe znaczenie mediów zwrócił uwagę Jan Paweł II w orędziu na XIX Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu. Według Papieża świat komunikacji wszedł dzisiaj w fazę zawrotnego i złożonego rozwoju o niemożliwych do przewidzenia perspektywach i skutkach. Współczesne czasy nazywa Jan Paweł II epoką technologiczną. Podkreśla nieograniczone perspektywy komunikacji satelitarnej, pokonującej bariery przestrzeni. „Rozwój środków społecznego przekazu niesie ze sobą zmianę systemów i technik. Ogarnia coraz bardziej świat kulturalny, społeczny i duchowy osoby ludzkiej”.²²

Instrukcja duszpasterska *Aetatis novae* stwierdza, że środki masowego przekazu odgrywają we współczesnym świecie tak ogromną rolę, iż wpływają nie tylko na to, jak ludzie myślą, ale i o czym myślą. Dla wielu rzeczywistością jest to, co za rzeczywiste uznają środki społecznego przekazu. Wszystko inne, czemu nie poświęcają uwagi, uważa się za pozbawione znaczenia (AN 4). W związku z tym nieobecność Ewangelii w mediach byłaby dla wielu nieobecnością jej w ich życiu.²³ Nietostrzeżenie znaczenia mass mediów w dziele ewangelizacji byłoby grzechem zaniedbania ze strony Kościoła. Korzystanie ze środków społecznego przekazu w dziele nowej ewangelizacji należy do ważnych zadań współczesnego Kościoła. W mediach znajduje Kościół skuteczne formy oddziaływania i tzw. „współczesną ambonę”, poprzez którą przemawia do współczesnych ludzi (EN 45).

Zdaniem Jana Pawła II, środki masowego przekazu są wciąż niedoceniane w programach duszpasterskich. Kościół, chcąc skutecznie ewangelizować, musi odważnie po nie sięgać. Nie chodzi tylko o zwielokrotnienie przepowiadania, ale o włączenie orędzia ewangelicznego w nową kulturę, stworzoną przez środki przekazu (zob. EA 71). Kościół, od początku swoich dziejów, ewangelizował różnymi dostępnymi sposobami i środkami komunikacji międzyludzkiej. Zawsze jednak podstawowym sposobem przekazywania Ewangelii, aż do XX wieku, było słowo mówione i drukowane. W miarę jak rodziły się mass media: wielkonakładowa prasa (1814), film (1895), radio (1896), telewizja (1927), komunikacja satelitarna (1960), Kościół stopniowo włączał je do realizacji celów apostołskich. Stosunek Kościoła do nowych mediów nie od razu był jednoznaczny. Dlatego można mówić o ewolucji postawy Kościoła wobec mass mediów: od obojętności i nieufności, poprzez krytyczną i ostrożną akceptację, aż do coraz większego zainteresowania i zaangażowania się po stronie nowoczesnych technik społecznego komunikowania jako narzędzi ewangelizacji współczesnego świata.²⁴

Jan Paweł II podkreśla ogromne znaczenie współczesnych mediów w misji ewangelizacyjnej Kościoła. Nazywa je „pierwszym aeropagiem”, na którym Kościół, tak jak św. Paweł na aeropagu ateńskim, ma głosić Ewangelię (RM 37). Według Papieża, środki przekazu: telewizja, radio, prasa, płyty gramofonowe, taśmy magnetofonowe, wideo i audiokasety, dyski kompaktowe, cały sektor urządzeń audiowizualnych mają służyć ewangelizacji. Papież nazywa je „potężnymi kanałami przekazywania Ewangelii”.²⁵ Dokonuje się to, według Jana Pawła II, na poziomie preewangelizacji lub na poziomie pogłębiania wiary.²⁶

Chrystusowe orędzie trzeba odważnie włączać w kulturę tworzoną przez nowoczesne środki przekazu (EA 52). Jan Paweł II ma tu na uwadze takie

formy ewangelizacji, które polegają na dotarciu z Ewangelią do kultury każdego narodu, jednak bez ingerencji w tę kulturę.²⁷ Kultura, oświecona wiara – według Jana Pawła II – wyraża pełną komunikację człowieka z Bogiem w Chrystusie i w zetknięciu z prawdami objawionymi przez Boga. Papież jest przekonany, że środki społecznego przekazu mogą służyć ewangelizacji i wzbogacać kulturę każdego narodu. Orędzie ewangeliczne jest zdolne przenikać świadomość człowieka różnych kultur oraz wzbudzać osobiste przyłączenie do Chrystusa i zaangażowanie w dzieło ewangelizacji.²⁸

Treścią ewangelizacji kultury jest zawsze Ewangelia, która ją przenika i odradza (CT 53). Ewangelizacja kultury nowych społeczeństw jest ściśle powiązana z inkulturacją. Oznacza to wprowadzenie Ewangelii w kultury rodzime, a przez to wprowadzenie tych kultur w życie Kościoła (SA 21). Zdaniem Papieża wiara, która nie staje się kulturą, jest wiarą płytką i nie w pełni przyjętą (EA 78).²⁹

W przekonaniu Jana Pawła II, środki społecznego przekazu stwarzają szansę ewangelizacyjnego dotarcia do wielu współczesnych ludzi. Aby jednak człowiek przyjął trwale Ewangelię, konieczne jest poznanie języka mediów i mechanizmów nimi rządzących. Papież stwierdza, że język współczesnych środków społecznego przekazu pozwala sugestywniej i skuteczniej przemawiać do odbiorcy. Słowo mediów coraz głębiej wnika w świat dzisiejszych ludzi. Środki społecznego przekazu stają się narzędziem ewangelizacji, a przez to wywierają wpływ na życie religijne i pogłębienie wiary człowieka (ChL 44).

Jest sprawą bardzo ważną, aby środki społecznego przekazu w misji ewangelizacyjnej uwzględniały całościowy rozwój osoby, jej wymiar kulturowy, transcendentny i religijny (AN 7). Papież kładzie nacisk na osobowy charakter tworzenia procesu przekazu informacji. Tłumaczy, że Słowo Boże jest ze swej natury wypowiedzią, dialogiem i przekazem. Przyszło na świat, aby ponownie nawiązać porozumienie i więź między Bogiem i ludźmi, a zarazem między człowiekiem a człowiekiem (EA 71). Środki społecznego przekazu od samego początku służyły i służą porozumiewaniu się ludzi, zacieśniają więzy jedności między nimi i służą ewangelizacji. W nowej epoce, nazwanej przez Papieża „kulturą komputerów”, Kościół może bardzo szybko informować świat o swoim „credo” i wyjaśniać swe stanowisko wobec każdego problemu czy wydarzenia.³⁰

Środki społecznego przekazu, w swojej działalności, muszą liczyć się z dobrem konkretnego człowieka i z jego godnością. Papież zwraca uwagę, aby media nie były podporządkowane interesom władzy i nie kierowały się doraźnym sukcesem. Mają służyć budowaniu pełniejszego życia ludzkiego.

Muszą uwzględniać wymogi etyki. Obraz człowieka, ukazywany w mediach, o tyle koreluje z jego wizją kształtowaną przez Kościół, o ile przyczynia się do budowania braterskich więzi służących rozwojowi.³¹ W informacjach serwowanych przez media należy brać pod uwagę fakt, że forma powinna pozostawać na usługach treści. Dlatego odbiorcy mają prawo do informacji pełnych, także z zakresu religii i wiary. Papież dostrzega, jak często informacje religijne rozpatrywane są w aspektach drugorzędnych lub w sposób celowo zdeformowany. Zwracając się do dziennikarzy, Jan Paweł II przypomina im o zasadach etycznych, którymi powinni kierować się w swojej pracy. Chodzi przede wszystkim o ukazywanie prawdy w codziennej rzeczywistości oraz w świadectwie wiary.³² Od pracowników środków społecznego przekazu wymaga się wierności prawdzie. Bez uczciwego poszukiwania prawdy nie może być mowy o szacunku dla partnerów i szczerym dialogu między twórcami i odbiorcami.³³

Jan Paweł II, odwołując się do instrukcji duszpasterskiej *Communio et progressio*, stwierdza, że mimo różnych niebezpieczeństw niesionych przez media są one opatrnościowym darem Bożym, który ma służyć nowej ewangelizacji i wychowaniu do wiary u progu nowego tysiąclecia. Za pomocą mass mediów należy wiernie i przekonująco głosić orędzie Jezusa Chrystusa. Chrześcijanie, poprzez niestrudzone i wiarygodne głoszenie i dzielenie się w środkach masowego przekazu wiarą, zaszczepiają ją i pomnażają w życiu innych ludzi. Dlatego też Kościół ma korzystać ze środków społecznego przekazu publicznych oraz zakładać własne katolickie media.³⁴

Orędzie ewangeliczne trzeba głosić świadectwem życia. Dlatego Papież wzywa chrześcijan, aby dawać świadectwo prawdzie i wartościom, wykorzystując do tego współczesne mass media.³⁵ W duchu nowej ewangelizacji trzeba odważnie szerzyć w mediach informacje o działalności Kościoła w świecie, aby prowadzić do rozwoju wiary. Zadania te trzeba realizować poprzez prasę katolicką, radio, telewizję, komputery oraz za pośrednictwem internetu.³⁶

Jan Paweł II nawołuje do efektywniejszego korzystania z telewizji i obrazu w przekazywaniu Dobrej Nowiny. Jego zdaniem, Kościół potrzebuje obrazu, ponieważ Ewangelia wyraża się na kartach Pisma Świętego w obrazach i porównaniach. Kościół jest nie tylko Kościołem słowa, ale także Kościołem sakramentów, świętych znaków i symboli. Przez długi czas obrazy, obok słów, ukazywały orędzie zbawienia. Dzisiaj wiara odwołuje się nie tylko do słuchu, ale i do wzroku.³⁷

Wykorzystanie obrazu jako środka wyrazu o dużej sile oddziaływania jest według Jana Pawła II dobrą okazją dotarcia z Ewangelią do współcze-

snego świata. Dawniej, aby nauczać wiary, świątynie i sanktuaria ozdabiane były mozaikami i malowidłami religijnymi; dzisiaj w dzieło przekazywania wiary można zaangażować ruchome obrazy, aby w ten sposób zeświecczonym chrześcijanom głosić wiarę i włączyć Ewangelię w kulturę każdego narodu.³⁸

Obszarem wyjątkowym, gdzie środki społecznego przekazu znajdują zastosowanie, jest liturgia. W instrukcji *Communio et progressio* czytamy: „dzięki nim chrześcijanie mogą mimo dużych odległości uczestniczyć w uroczystościach kościelnych, co wybitnie przyczynia się do umocnienia spójności w całej społeczności chrześcijańskiej. Przez nie wreszcie dociera do wszystkich wezwanie do udziału w wewnętrznym życiu Kościoła” (CP 27).

Transmitowanie przez radio i telewizję celebracji liturgicznych, zwłaszcza Mszy świętych, powinno odbywać się w sposób dyskretny i godny, pod kierunkiem osoby wyznaczonej przez biskupa (KL 20). Instrukcja Papieskiej Komisji do spraw Środków Społecznego Przekazu *Communio et progressio* domaga się, by transmisje te były przygotowane jak najstaranniej, i to z punktu widzenia liturgicznego, jak i technicznego. Starannie powinni być dobrani ludzie przemawiający, mianowicie charakteryzować się odpowiednią wiedzą i potrzebnym doświadczeniem. Liczba i czas trwania tych transmisji powinny być uzależnione od potrzeb odbiorców (CP 151-152).³⁹

Środki społecznego przekazu silnie oddziałują na psychikę odbiorców, szczególnie młodych, pod względem uczuciowym, intelektualnym, moralnym i religijnym. Wpływ ten może mieć charakter pozytywny lub negatywny. Filmy, programy telewizyjne i reklamy często zawierają sceny przemocy i obrazy erotyczne, które deprecjonują wartości moralne i kulturowe. Dlatego Jan Paweł II zaznacza, że korzystanie z mass mediów powinno być regulowane i kontrolowane.⁴⁰ Rodzice powinni z umiarem korzystać z mass mediów; powinni też roztropnie wpajać swoim dzieciom zasady odpowiedzialnego korzystania z proponowanych programów. Szczególną uwagę trzeba zwracać na umiejętne korzystanie z telewizji i komputerów. Rodzice, kierując się dobrem dziecka i rodziny, powinni wnikliwie studiować informację na temat każdego programu telewizyjnego, by podjąć właściwą decyzję, czy pozwolić dziecku na jego oglądanie, czy też nie. Należy pamiętać, że nawet dobre programy telewizyjne muszą być dopełnione innym źródłem informacji.⁴¹ Rodzice chrześcijańscy powinni współpracować z producentami przekazów medialnych, aby mieć wpływ na charakter emitowanych programów (FC 76).

Także korzystanie z komputerów powinno być kontrolowane przez dorosłych. Komputer sam w sobie jest rzeczą pozytywną, służącą człowiekowi

w potrójnym wymiarze: jako narzędzie robocze pomocne w wykonywanym zawodzie, w wymiarze edukacyjno-kreacyjnym oraz rozrywkowym.⁴² Niemniej jednak ten sam sprzęt, który pomaga człowiekowi rozwijać siebie i przemieniać świat, może być użyty niewłaściwie. Zagrożenia dotyczą przede wszystkim dzieci, jako bardziej podatnych na manipulację, choć dorośli również jej ulegają. Problemem staje się przede wszystkim zbyt długie siedzenie przed monitorem, aż do wystąpienia uzależnienia, oraz używanie programów destrukcyjnych, szczególnie gier zawierających przemoc, elementy magii oraz pornografii. Stąd Jan Paweł II przypomina, że środki społecznego przekazu istnieją po to, by służyć dobru całego społeczeństwa. W korzystaniu jednak z mass mediów trzeba pamiętać o krytycznym podejściu wobec nich i ciągłym samowychowaniu (ChL 44).

Podstawową lekturą pomocną w formacji do korzystania z mediów może być *Pedagogika mass mediów* bpa A. Lepy. Wychowanie medialne, według tego autora, ma prowadzić do wyrobienia w wychowanku trzech podstawowych postaw wobec mediów – krytycznej, selektywnej i twórczej. Wymienionym postawom powinna towarzyszyć znajomość zagrożeń płynących ze strony mediów, które bp Lepa ujmuje w słowie „propaganda”. Należą do nich przemoc i przestępczość, szkodliwe przekazy na podświadomość, dominacja obrazu oraz propaganda polityczna i ideologiczna.⁴³

* * *

Reasumując można stwierdzić, że dzieło nowej ewangelizacji we współczesnym świecie i Kościele dokonuje się na drodze realizacji funkcji nauczycielskiej, liturgicznej i pastoralnej. Człowiek potrzebuje głoszenia Dobrej Nowiny. Podejmowana w Kościele posługa nauczania odgrywa zatem ważną rolę w procesie kształtowania wiary współczesnego człowieka. Należy pamiętać, że wiary nie zdobywa się raz na zawsze, dlatego posługa nauczania jest procesem permanentnym. Dokonuje się ona poprzez przepowiadanie, katechezę, naukę religii. Realizacja podstawowych funkcji Kościoła przyczynia się do pogłębienia wiary. Uobecnia ją w kontekście współczesności. Nauczanie wiary wpływa nie tylko na rozum, ale również na wolę, uczucia i całe życie człowieka. Posługa nauczania w decydujący sposób kształtuje pozytywne postawy religijne.

Spotkanie człowieka z Chrystusem następuje także w liturgii, która jest odpowiedzią na zasłyszane słowo Boga i wyrazem oddania się Jemu. Przez udział w życiu liturgicznym Kościoła dokonuje się umocnienie w wierze, dzięki nawiązaniu i ożywieniu relacji człowieka z Bogiem. Uczestnictwo w liturgii Kościoła jest niezastąpionym środkiem pogłębienia wiary.

Szczególnego znaczenia w dziele nowej ewangelizacji nabiera współcześnie świadectwo życia poszczególnych chrześcijan, wspólnot kościelnych i całego ludu Bożego, które przybliży Chrystusowe zbawienie. Świadectwo życia przekazuje i pogłębia prawdy wiary, zachęca do przyjmowania i przestrzegania chrześcijańskich wartości, wzorów zachowań i norm postępowania, wprowadza ponadto do uczestnictwa w aktach kultu, zachęca do czynnej miłości bliźniego, a także jednoczy ludzi we wspólnocie religijnej. Jest ono najbardziej czytelnym i przemawiającym sposobem w pogłębianiu wiary.

Wykorzystanie ewangelizacyjne mediów ma ogromne znaczenie dla Kościoła, ponieważ mogą się one przyczynić do pogłębiania wiary współczesnych chrześcijan i umożliwiają dotarcie Chrystusa do coraz szerszych kręgów odbiorców. „Kościół byłby winny przed swoim Panem, gdyby nie używał tych potężnych pomocy, które ludzki umysł coraz bardziej usprawnia i doskonali”. Środki społecznego przekazu mogą i powinny więc być narzędziami w służbie prowadzonej przez Kościół nowej ewangelizacji współczesnego świata (EA 11).

PRZYPISY

¹ Wyrażenie „ewangelizacja” pochodzi od „ewangelizować” (gr. *euangelidzo*) – to znaczy głosić po raz pierwszy Dobrą Nowinę temu, kto nie wierzy. W języku polskim najczęściej używa się terminów pochodnych od gr. *euangelion*: ewangelia, ewangelista a termin „ewangelizować” wyrażano przy pomocy: głosić Dobrą Nowinę, nauczać lub nieść i obwieszczać. Termin ten stał się dziś najczęściej używanym określeniem działalności Kościoła w świecie. – A. Michalik, *Duszpasterz wczoraj, dziś i jutro. Wybrane zagadnienia duszpasterskie*, cz. 1, Tarnów 1997, s. 79; por. R. Kamiński, *Diecezja miejscem ewangelizacji*, w: *W służbie wartościom*, red. R. Kamiński i in., Kielce 1999, s. 216-219; W. Przyczyna, *Teologiczne podstawy nowej ewangelizacji*, „Rocz. Teol.” 40(1993), z. 6, s. 104.

² Jan Paweł II, *Przekroczyć próg nadziei*, Lublin 1994, s. 93.

³ Tenże, *Przemówienie podczas spotkania z członkami Konferencji Episkopatu Hiszpanii* (Madryt, 15 VI 1993), „L'Osservatore Romano” (OR) 14(1993), nr 8-9, s. 18; por. *List Pasterski Episkopatu Polski o nowej ewangelizacji* (29 I 1992), OR 13(1992), nr 5, s. 55-56.

⁴ Jan Paweł II, *Przesłanie do uczestników Międzynarodowych Kongresów Mariologicznego i Maryjnego w Huelvie* (8 IX 1992), OR 14(1993), nr 1, s. 10; por. J. Kudasiwicz, *Nowa ewangelizacja po polsku. Esej teologiczno-pastoralny*, „Homo Die” 62(1993), nr 4, s. 64; K. Pawlina, *Nowa ewangelizacja w Polsce*, „Rocz. Teol.” 42(1995), z. 6, s. 134.

⁵ Zob. A. Michalik, *Duszpasterz wczoraj, dziś i jutro*, dz. cyt., cz. 2, s. 88.

⁶ Pojęcia „nowa ewangelizacja” po raz pierwszy użył Jan Paweł II podczas pielgrzymki do Polski 9 czerwca 1979 roku w Nowej Hucie. – Jan Paweł II, *Homilia podczas Mszy św.* (Nowa Huta, 9 VI 1979), w: tenże, *Nauczanie papieskie*, t. 2, cz. 1, Poznań 1990, s. 700-704; zob. P.J. Cordes, *Znaki nadziei. Ruchy i nowe rzeczywistości w życiu Kościoła w wigilię Jubileuszu*, Częstochowa 1998, s. 255.

⁷ C. Ruini, *Przemówienie na Specjalnym Zgromadzeniu Synodu Biskupów. Nowa ewangelizacja Europy* (28 XI 1991), OR 13(1992), nr 1, s. 11; zob. A. Baczyński, *Televizja w służbie ewangelizacji*, Kraków 1998, s. 26.

⁸ Zob. Kongregacja do spraw Duchowieństwa, *Kapłan, głosiciel słowa, szafarz sakramentów i przewodnik wspólnoty w drodze do trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa* (19 III 1999), Tarnów 1999, s. 30.

⁹ Jan Paweł II, *Przemówienie wygłoszone na otwarciu obrad IV Konferencji Ogólnej Episkopatu Ameryki Łacińskiej* (12 X 1992) s. 24; tenże, *Przemówienie wygłoszone podczas audiencji generalnej po podróży apostolskiej do Republiki Dominikańskiej* (21 X 1992), OR 13(1992), nr 12, s. 5.

¹⁰ *List Pasterski Episkopatu Polski o nowej ewangelizacji* (29 I 1992), poz. cyt., s. 55.

¹¹ Jan Paweł II, *Orędzie na XXXIV Światowy Dzień Modlitw o Powołania* (28 X 1996), OR 18(1997), nr 2, s. 4-5.

¹² Tenże, *Orędzie na VII Światowy Dzień Młodzieży* (24 XI 1991), OR 13(1992), nr 2, s. 6.

¹³ Tenże, *Orędzie na Światowy Dzień Misyjny* (18 V 1986), OR 7(1986), nr 4, s. 3.

¹⁴ Tenże, *Przemówienie podczas audiencji generalnej* (10 IV 1985), OR 6(1985), nr 4-5, s. 19; tenże, *Przemówienie podczas modlitwy niedzielnej* (Castel Gandolfo, 20 VII 1997), OR 18(1997), nr 10, s. 45; tenże, *Homilia podczas Liturgii Słowa* (Enns-Lorch, 25 VI 1988), OR 9(1988), nr 7, s. 26.

¹⁵ Por. EN 20; Jan Paweł II, *Przemówienie podczas audiencji dla Papieskiej Rady do spraw Kultury* (15 I 1985), OR 6(1985), nr 1, s. 13.

¹⁶ Jan Paweł II, *Orędzie na XIX Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (15 IV 1985), OR 6(1985), nr 4-5, s. 9; zob. S. Pamuła, *Środki społecznego przekazu a dzieło ewangelizacji*, „Homo Dei” 61(1992), nr 2-3, s. 25-28; A. Lepa, *Pedagogika mass mediów*, Łódź 1998, s. 39-56.

¹⁷ Zob. D.W. Johnson, *Podaj dłoń*, Warszawa 1992, s. 75-78.

¹⁸ Jan Paweł II, *Wiara i kultura. Dokumenty, przemówienia, homilie*, Rzym 1986, s. 266.

¹⁹ Według amerykańskiego twórcy paradygmatu komunikacji W. Schramma media pełnią funkcje informacyjną, uczenia, sprawiania przyjemności i propagandy. Inni wymieniają tylko funkcję rekreacyjną i informacyjną. Z kolei Jan Paweł II wyróżnia funkcje: informacyjną, formacyjną, wspólnototwórczą i rekreacyjną. – Zob. R. Bieleń, *Duszpasterstwo rodzin we współczesnej Polsce. Uwarunkowania – zadania – prognozy*, Lublin 2001, s. 437; T. Reroń, *Mass media*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin 2002, s. 496.

²⁰ Jan Paweł II, *Wiara i kultura*, dz. cyt., s. 268-269.

²¹ Tamże s. 266.

²² Jan Paweł II, *Orędzie na XIX Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (15 IV 1985), poz. cyt., s. 9.

²³ Zob. A. Lewek, *Kościół a mass-media*, „Aten. Kapł.” 86(1994), z. 512, s. 69-70.

²⁴ Wśród papieży zabierających głos w sprawie mediów można wymienić: Grzegorza XVI i jego encyklikę *Mirari vos* (1832); Piusa IX i encyklikę *Nostis et nobiscum* (1849); Leona XIII encyklikę *Etsi nos* (1882); Piusa XI – *Divini illius Magistri* (1929) oraz *Vigilanti cura* (1936); Piusa XII – encyklikę *Miranda prorsus* (1957); wreszcie dokument soborowy: Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli *Inter mirifica* (1963); Instrukcja duszpasterska *Communio et progressio* (1971) oraz Instrukcja Duszpasterska Papieskiej Rady do spraw Środków Społecznego Przekazu o przekazywaniu społecznym *Aetatis novae* (1992).

²⁵ Jan Paweł II, *Orędzie na XIX Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (15 IV 1985), poz. cyt., s. 9.

²⁶ Tamże s. 9.

²⁷ Jan Paweł II, *Wiara i kultura*, dz. cyt., s. 74.

²⁸ Tenże, *Orędzie na XXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (24 I 1994), OR 15(1994), nr 4, s. 7-9; Kongregacja do spraw Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Poznań 1998, nr 161.

²⁹ Jan Paweł II, *Przemówienie podczas audiencji dla Papieskiej Rady do spraw Kultury* (15 I 1985), poz. cyt., s. 13; zob. tenże, *Przemówienie wygłoszone do uczestników sympozjum przedsynodalnego* (31 X 1991), OR 13(1992), nr 1, s. 59; tenże, *Przemówienie podczas audiencji dla biskupów słoweńskich* (6 XI 1993), OR 14(1993), nr 3, s. 17.

³⁰ Tenże, *Orędzie na XXIV Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (24 I 1990), OR 11(1990), nr 1, s. 1.

³¹ Tenże, *Przemówienie podczas audiencji dla dziennikarzy* (21 I 1984), OR 5(1984), nr 1-2, s. 9.

³² Tenże, *Przemówienie wygłoszone podczas spotkania z okazji stulecia katolickiego dziennika „La Croix”* (23 IV 1983), OR 4(1983), nr 5-6, s. 9.

³³ Tenże, *Przemówienie do przedstawicieli Włoskiej Federacji Tygodników Katolickich* (28 XI 1993), OR 14(1993), nr 3, s. 37.

³⁴ Tenże, *Orędzie na XXXI Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (24 I 1997), OR 18(1997), nr 3, s. 7-8; zob. W. Bar, *Środki masowego komunikowania. Archiwa, biblioteki i muzea*, w: *Prawo wyznaniowe III Rzeczypospolitej*, red. H. Misztal, Lublin – Sandomierz 1999, s. 231-241; A. Koprowski, *Nowa ewangelizacja a media*, w: *Komisja Duszpasterska Episkopatu Polski, Nowa ewangelizacja u progu Trzeciego Tysiąclecia. Program duszpasterski na rok 2000/2001*, Katowice 2000, s. 367

³⁵ Jan Paweł II, *Orędzie na XXVI Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (31 V 1992), OR 13(1992), nr 5, s. 5.

³⁶ Tenże, *Przemówienie do uczestników sesji plenarnej Papieskiej Rady do spraw Środków Społecznego Przekazu* (7 III 1996), OR 17(1996), nr 6, s. 29.

³⁷ Tenże, *Wiara i kultura*, dz. cyt., s. 104-105.

³⁸ Tamże; zob. T. Ząsępa, *Media – Człowiek – Społeczeństwo. Doświadczenia europejsko-amerykańskie*, Częstochowa 2000, s. 119.

³⁹ S. Pamuła, *Środki społecznego przekazu w duszpasterstwie*, w: *Teologia pastoralna*, red. R. Kamiński, t. 1, Lublin 2000, s. 220-221.

⁴⁰ Jan Paweł II, *Przemówienie do uczestników sesji plenarnej Papieskiej Rady do spraw Środków Społecznego Przekazu* (7 III 1996), OR 17(1996), nr 6, s. 29.

⁴¹ Tenże, *Orędzie na XXVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (24 I 1994), poz. cyt., s. 8.

⁴² Por. J.A. Kłys, *Komputer i wychowanie*, Szczecin 1995, s. 9.

⁴³ A. Lepa, *Pedagogika mass mediów*, dz. cyt., s. 151-173.